

Гончаренко С. В.

Науковий керівник – Прищепя О. П.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОПАНУВАННЯ ВОКАЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ

У статті розглянуто теоретичні та методичні аспекти роботи студентів під час вивчення дисципліни «Постановка голосу». Наголошено, що у процесі занять студенти повинні опанувати різнохарактерний вокальний репертуар, який сприяє музично-виконавському і вокально-технічному розвитку. Проаналізовано методичні особливості співу вправ, вокалізів, українських народних та шкільних пісень, романсів.

Ключові слова: вокальний репертуар, вправи, вокаліз, українська народна пісня, пісня шкільного репертуару, романс.

Навчальний план підготовки студентів спеціальності «Музичне мистецтво» включає обов'язкове вивчення дисципліни «Постановка голосу». Цей предмет слід розглядати як процес, спрямований на розвиток здатності студентів до глибокого розуміння музичних образів та втілення їх у досконалій співацько-виконавській формі; як процес пристосування голосового апарату студентів до професійного співу. Програмні вимоги даного предмету включають вивчення студентом різнохарактерного вокального репертуару: вправ, вокалізів, українських народних пісень, шкільного репертуару, романсів тощо. Дане положення підтверджує актуальність обраної теми.

Особливості вокальної підготовки студентів розглядали: І. Вілінська, П. Голубєв, Л. Дмитрієв, Д. Люш, А. Менабені, Н. Овчаренко, Ю. Юцевич, М. Єгоричева та інші. Однак методичні аспекти вивчення вокального репертуару студентами у процесі їхньої підготовки до музично-освітньої роботи в школі потребують більш детального вивчення.

Мета статті: проаналізувати методичні аспекти опанування студентами співацького репертуару під час вокальних занять.

Вокальні вправи. Навчальним матеріалом для виховання необхідних співацьких навичок, оволодіння елементами вокального мистецтва служать різноманітні вправи. Це прості музичні фрази, нескладні поспівки, які допомагають зосередити увагу студентів на основних моментах формування звуку. Важливе значення має добір і правильне використання вправ, кожна з яких повинна перед усім визначатися певною цільовою спрямованістю. Традиційно, більшості студентів зручно починати заняття з повільних, спокійних вправ. На початку навчання рекомендується варіювати прийоми співу легато, нон легато і стаккато.

Робота над вправами розподіляється на два етапи: розспівування, тобто приведення м'язової системи в стан співочої готовності; відпрацювання певних співочих, слухових, музичних навичок, оволодіння технікою формування якості звуку.

При формуванні співочих навичок треба виходити в першу чергу з тембральної якості голосу. Критерієм правильного звукоутворення є відчуття зручності, свободи співу, а також краса тембру, здатність тягнути звук, рівність регістрів, однотембральне звучання голосу по всьому діапазону. У вокально-педагогічній практиці поширені вправи за різними видами вокальної техніки: розспівування, згладжування регістрів, формування однохарактерності звучання голосних, розвиток дихання, артикуляції та дикції, чистоти інтонування, спів кантилени тощо.

Вокаліз – вправа або етюд для голосу, що виконуються без слів на будь який голосний звук; найчастіше застосовується для розвитку вокальної техніки [3].

Методи роботи над вокалізами для окремих типів голосів різні. Потрібно враховувати послідовність методів засвоєння вокалізів для високих голосів (жіночих, чоловічих): сольфеджування вокалізів; спів на різні голосні склади; формування переважно головного резонування; формування м'якої атаки звуку; фразування і звуковедення; розвиток кантилени або рухливості голосу. Засвоєння вокалізів для середніх і низьких голосів (жіночих, чоловічих): формування переважно грудного резонування; робота над соковитим забарвленням голосу; робота над фонетичною розбірливістю співу у середньому і низькому регістрах. Вокалізи створювали: Ф. Абт, І. Вілінська, О. Воронін, М. Глінка, М. Донец-Тейсер, М. Єгоричева, Г. Зейдлер, та інші.

Українські народні пісні містять багато можливостей для виконання: зручність, простота, неймовірна виразність, краса і досконалість. Цей народний жанр дозволяє максимально розвинути вокально-технічні (інтенсивність звучання, точність інтонування, тембр і витривалість голосу) і художні можливості майбутнього співака.

О. Соболева пропонує розглядати українські народні пісні у вокально-педагогічному аспекті крізь призму поєднання двох основних методів: сонорно-дихального і фонетичного [2, с. 180].

Розглянемо ці два вокальні методи окремо. З точки зору вокального виконавства легше розподілити вокальне дихання у двох випадках:

1. Якщо фраза починається з мелодичної вершини і низхідного руху. Наприклад, у піснях: «Ніч яка місячна», «В кінці греблі шумлять верби», «Ой ти, дівчино заручена», «Садок вишневий».

2. Якщо мелодія пісні складається з невеликих хвилеподібних фраз. Наприклад, у піснях: «Їхав козак за Дунай», «Ой чи той кінь стоїть», «Ой за гаєм, гаєм», «Ой співаночки мої».

Спів – це музичний жанр, збагачений словом. Значення дикції і артикуляції для вокального виконавства дуже вагоме. Досвід вокальних педагогів свідчить про те, що правильний вокальний звук і чітке мовлення нерозривно пов'язані. Слово несе основне інформаційне навантаження у передаванні нюансів змісту вокального твору. В образному аспекті, бездоганна дикція висвітлює внутрішню красу самого слова, його виразний і драматургічний зміст. Отже, кантилена і дикція являють собою нерозривну цілісність. Добре відпрацьоване дихання надасть вокалісту можливість співати широкі музичні фрази, а легка дикція не буде переривати мелодію важкістю слів [2, с. 180].

Розглянутий аспект поєднання двох вокальних методів, пропонуємо враховувати в роботі студентів над українськими народними піснями куплетної та куплетно-варіаційної форми.

Розучування пісень шкільного репертуару починається з художньо-педагогічного аналізу, який включає:

– пошук відомостей про авторів (акцентувати увагу на цікавих моментах їх біографії); ознайомитися зі змістом пісні;

– аналіз вокальної партії: проаналізувати мелодію пісні (ладо-тональний план, розмір, темп, ритмічні особливості, динаміка);

визначити будову, напрям руху мелодії, особливості її початку (повний чи неповний такт, з якої долі), фразування, кульмінація;

– прогнозування вокально-технічних труднощів та визначення методів їх подолання: визначити інтервали стрибків в мелодії, хроматизми, нестійкі ступені з урахуванням правил їх інтонування; виявити ритмічно-складові звороти, продумати прийоми їх засвоєння; проаналізувати дикційні особливості виконання незручних слів, складів або словосполучень; звернути увагу на відповідність способу звуковедення образному змісту пісні.

Зауважимо, що потрібна адаптація дитячого вокального репертуару до виконавських можливостей студента (вибір зручної для співу тональності; транспонування фортепіанного супроводу за необхідності).

Робота студентів над вокальною партією творів шкільного пісенного репертуару включає: сольфеджування, робота над інтонацією; спів з літературним текстом, робота над дикцією; розподіл дихання у фразах та робота над звуковеденням; втілення художнього образу твору.

Вивчення вокального твору (романсу) можна поділити на декілька етапів. Перший етап – ознайомлення з твором. Він може відбуватися шляхом прослуховування звукозаписів виконання майстрів вокального мистецтва, або художнього виконання твору викладачем. Одночасно студент аналізує музичний твір, розуміє особливості змісту і форми твору, роль різних композиційних прийомів і музично виразних засобів.

Науковець Н. Овчаренко пропонує такий план аналізу вокального твору:

– історико-стилістичний аналіз: інформація про історичний час, в якому жили і творили автори, короткі відомості про них, характерні риси творчості, стилю;

– аналіз поетичного тексту і музичного супроводу; ідея твору, зміст, форма, структура вірша;

– аналіз музично-виразних засобів: гармонії, ритму, метру, фактури, структури художньо-музичного викладу, жанрових особливостей;

– вокально-технічний аналіз: вокальні труднощі, пошук шляхів їх подолання;

– аналіз виконавських засобів виразності: дослідження виконавських прийомів;

– педагогічний, естетичний та культурологічний вплив даного твору на виконавця та слухача [1, с. 80].

А далі робота над твором може проходити таким чином: сольфеджування вокальної партії романсу, робота над інтонацією; спів з літературним текстом, робота над дикцією; формування м'якої атаки звука; розподіл дихання у фразах та робота над звуковеденням; втілення художнього образу твору, робота над мімікою, жестами, сценічним образом.

Процес так званого «вспівування» виконавцем вокального твору може розпочатися після бездоганного і точного ритмічного опанування вокального твору, своєчасних вступів і закінчень музичних фраз, виконання авторських вказівок і настанов, тлумачення твору в цілому.

Одним з найдійовіших засобів розвитку творчої діяльності студента є робота над вокальним твором без голосу і без акомпанементу, під час якої студент мимоволі буде зупинитися на деталях, які часто випадають з поля зору.

Слід уникати наступних помилок під час роботи над вокальним твором: співання повним голосом недостатньо засвоєного матеріалу; неточні моменти вступів на першому слові музичної фрази; порушення вокальної лінії; зловживання вокальним прийомом *portamento*; довільна, музично невиправдана зміна темпів окремих фраз твору; самовільна переробка літературного тексту в залежності від статі виконавця тощо [1, с. 83–85].

Отже, опанування різноманітного вокального репертуару (вправи, вокалізи, українські народні пісні, пісні шкільного репертуару, романси) сприяє музично-виконавському і вокально-технічному розвитку студентів, є складовою їх методичного та практичного вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Овчаренко Н. А. Основи вокальної методики: науково-методичний посібник. Кривий Ріг, 2006. 116 с.
2. Соболева О. Д. Специфіка вокальної виразності в українських народних піснях / Можайкіна Н. С. Методика викладання вокалу. *Хрестоматія: навчальний посібник*. Київ, 2016. С. 179–184.
3. Юцевич Ю. Е. Словник музичних термінів. Київ, 1971. 142 с.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ВОКАЛЬНОГО РЕПЕРТУАРА.

В статье рассмотрены теоретические и методические аспекты работы студентов во время изучения дисциплины «Постановка голоса». Отмечено, что в процессе занятий студенты осваивают разнохарактерный вокальный репертуар, который способствует музыкально-исполнительскому и вокально-техническому развитию. Проанализированы методические особенности пения упражнений, вокализов, украинских народных и школьных песен, романсов.

Ключевые слова: вокальный репертуар, упражнения, вокализ, украинская народная песня, песни школьного репертуара, романс.

Goncharenko S. V.

METHODOLOGICAL ASPECTS OF STUDYING VOCAL REPERTOIRE

The article deals with the theoretical and methodological aspects of students' work while doing the course "Vocal Training". It has been emphasized that in class students have to master the diverse vocal repertoire that contributes to musical and performing, vocal and technical development. The exercises and vocalizes have been specified as training material for teaching necessary singing skills and developing vocal techniques. The methodological features of singing Ukrainian folk and school songs, romances have been analysed. They are as following: artistic and pedagogical, performing analysis; gradual mastering pieces of music; work on diction while singing a literary text; the artistic image realization of a vocal work; etc. It has been found out that while studying the vocal repertoire, students' ability to comprehend musical images and realize them in a perfect singing and performing form is constantly developing.

Key words: vocal repertoire, exercises, vocalize, Ukrainian folk song, school repertoire song, romance.